HANNOVERAE, TYPIS CULEMANNORUM.

RUOTGERI
VITA BRUNONIS
ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS

IN USUM SCHOLARUM

EX MONUMENTIS GERMANIAE
HISTORICIS RECUDI FECIT

GEORGIUS HEINRICUS PERTZ
SERENISSIMAE FAMILIAE WELFICAE AB HISTORIA SCRIBENDA.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1841.

SCRIPTORES RERUM

GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX MONUMENTIS GERMANIAE
HISTORICIS RECUDI FECIT

GEORGIUS HEINRICUS PERTZ
SERENISSIMAE FAMILIAE WELFICAE AB HISTORIA SCRIBENDA.

RUOTGERI VITA BRUNONIS.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1841.

EX PRAEFATIONE
IN MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS
SS. T. IV. p. 252. 253.

Vitam Brunonis optimi viri, animo factisque ad Ottonis fratris magnitudinem proxime accedentis, amicus ei et in cathedra Coloniensi successor Folcmarus sive Poppo, Ruotgero clerico Coloniensi[1] *et praecipuo defuncti familiari et comiti*[2] *scribendam iniunxit. Quo munere vir talibus amicis dignus, litterarum Romanarum*[3] *et Graecarum peritus, iudicio rectus*[4] *rerumque calamo tradendarum apprime gnarus, absque mora functus, librum egregium, et Sigeberto monente luculenter scriptum, qui tamen nonnumquam propter brevitatem intentiori animo legendus est, Folcmaro obtulit. Opus igitur anno* 966. *aut* 967.[5] *intra biennium post Brunonis obitum et paulo ante Widukindi res gestas Saxonicas*[6] *et*

1) praef. et cap. 13. „*huius sancti cleri senatus*". — Eum scholarum magistrum fuisse, Leibnitius coniecit; congregationi S. Pantaleonis adscriptum fuisse, ex verbis cap. 47. haud necessario efficitur. 2) c. 4: *sicut ab ipso . . hoc saepius ruminante didicimus*, c. 29. 30. 37: *in acie vidimus*, c. 43: *Wicfrido episcopo, ut ipse testis est:* ibidem inter *clientulos*, archiepiscopi in itinere Gallico comites, fuisse videtur. 3) e. g. Terentium novit c. 39. 4) cf. e. g. quae de Friderico archiepiscopo Moguntino cap. 16, de Heinrico duce eiusque adversariis cap. 17. dicit. 5) Bruno d. 11. Oct. 965 obiit, Folcmarus d. 18. Iul. 967. Ann. Colon. et Thietmar. — Necrologium tamen Fuldense a. 969 inter alios Bobbonem archiepiscopum obiisse tradit; et Ruotgerus infra cap. 42. Mahthildam *divam matrem* vocat, unde dubitari posset, an liber ante eius obitum d. 2. Id. Mart. a. 968 absolutus fuerit. 6) nec tamen Widukindus Ruodgeri libro usus, eodem animo Brunonem laudat II. 36. cf. I. 31.

Hrotsuithae panegyricum[7], *quibuscum in laudibus Brunonis congruit, absolutum, praecipuam sibi fidem conciliat, et inter primos aevi illius fontes referendum, statim ut prodiit doctis viris plurimum sese commendavit. Siquidem Folcuinus abbas, in gestis abbatum Lobiensium nostrum ad verbum paene ducem secutus est, et Thietmarus Brunonem in cunctis divinitus humanitusque proficuitatibus pollentem celebrans*[8], *quominus de innumerabilibus tanti viri ingenuis actibus plura proferret, se libro de nobili eius conversatione scripto prohiberi dicit. Eodem tempore auctor vitae Mahthildis reginae*[9] *et saeculo post Sigebertus*[10] *nostrum exscripserunt, Hermannus Contractus*[11], *Aegidius Aureaevallis monachus*[12], *et Trithemius eum noverant; nec apud Colonienses latuisse auctorem tantis eorum memoriae titulis commendatum, altera Brunonis vita testatur, saeculo XIII. conscripta. Editionem nostram post priores Surii, Leibnitii et Byei curas ope codicum trium, omnium scilicet qui unquam innotuerunt:*

1) *C. bibl. ducalis Guelferbytanae mbr. sec. XI. in fol. inter Augusteos* 76, 14 *signati.*

2) *C. bibl. regiae Bruxellensis, olim S. Pantaleonis Coloniensis, numeris* 329—341. *signati, membranacei in fol. sec. XV.*

3) *C. bibl. regiae Bruxellensis N.* 7460. *olim Vallicellianae saec. XIII. institui.*

7) v. 53 sqq. — cf. et vitam Iohannis Gorziensis cap. 116. 8) II. 15. 9) cap. 9. 10) vita Deoderici c. 1. SS. ecclesiast. c. 130. chronicon ad a. 953—965. 11) a. 965. neque tamen librum habuisse videtur. 12) Gesta epp. Leod. c. 34.

INCIPIT PRAEFATIO VITAE DOMNI BRUNONIS COLONIENSIS ARCHIEPISCOPI.

Domino in Christi gratia beatissimo atque in omni splendore sapientiae perfectissimo Folcmaro archiepiscopo Ruotgerus, servorum suorum ultimus, verae claritatis gloriam sempiternam. Imposuit sanctitatis vestrae reverentia super caput meum gravem quidem sarcinam, set pro captu parvitatis meae dulcem admodum et iocundam, videlicet ut vitam mirabilis et magnifici archiepiscopi Brunonis, qua potuerim sermonis facultate, describerem. Cui virtus laudem contulit, quam, ut ipse meruit, stili mei officium implere non potuit. De ipso tamen quomodocumque loqui, quia vos iussistis, delectabile fuit. Qui ab initio sic fuit animatus, ut non magis sua causa se putaret natum, quam nostra reique publicae procreatum. Fecit omnino plurima et prope infinita, quae digna fuerunt sempiterna memoria; set non expectet auditor aut a me aut a quolibet haec omnia explicanda. Quod si quis fideliter et vere agendum promitteret, singulos quos pueritiam praetergressus vixit annos propriis et his utique spaciosis codicibus insigniret. Aestimo igitur multos longe lateque hac occupatos industria, ut gesta eius his etiam qui post futuri sunt, partim scribendo partim commemorando transmittant. Non enim in una provincia aut in uno negotiabatur regno; omnium quos adire poterat salutem benivolentiae atque laboris studiique sui quaerebat commertio. Non desunt plurimi qui hoc laute et prudenter exequi possint, cum, etsi nulli alii tales valeant repperiri, in solis eius discipulis omne studiorum et eloquentiae genus adhuc recenti eius memoria ita per multa terrarum loca floreat, ut maxima rerum gestarum insignia non enarrare modo, verum et exornare sufficiat. Quot quantosque de alumnis

tanti viri episcopos, quantos in quacumque ecclesiasticae professionis disciplina probatissimos novimus, qui eum et familiarius noverunt, et perfectius illustribus monumentis vitam eius declarare potuerunt! Set qui sum ego, qui votis vestris, dominorum excellentissime, ausus fuerim contraire? Feci ergo quod potui, quomodo potui, non praesumens de scientia, set fiduciam qualemcumque retinens in obedientia. In quo etsi minus possibile mihi visum est id explere quod aggressus sum, praecepti tamen vestri dignitatem ita venerari semper et amplecti animum induxi, ut impossibilitatis meae oblitus, in manibus vestris sim oculis et animo totus. Hinc ego largifluae pietati vestrae supplico, ut quod huic operi meo deest in pompa ornatuque sermonis, suppleat in auribus vestris eius commendatio, quem pro merito virtutis tam suaviter amastis. Beatitudinem vestram Deus omnipotens ad salutem nostram diutissime incolumem et benevalentem conservare dignetur.

INCIPIT VITA DOMNI BRUNONIS ARCHIEPISCOPI.

1. Sapientiae nimirum est, scire unde sit donum quod quis accepit; ne a se sibi hoc esse, aut a Deo quidem sed sibi debitum, putet. Si enim quaerimus, quid nobis debeatur, nihil invenimus nisi supplicium. Misericordia autem Dei praerogavit nobis gratiam, ut haberet, quibus redderet gratiam pro gratia; et hoc iam esset debitum, quia Deus voluit, non quia homo meruit. *Quid enim habes,* ait apostolus[1], *quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Ineffabili igitur providentia bonitatis Dei collatum est electis eius, ut et gratis copiosis gratiae muneribus ditentur, et tamen hoc ipsum, quo munerantur, quodammodo per gratiam mereantur; alius sic, alius vero sic, unusquisque secundum quod in eo operatur unus atque idem

1) 1 Cor. 4, 7.

spiritus, dividens singulis prout vult[1]. Soli Unigenito non ad mensuram dat Deus Spiritum. In ipso namque, ut ait apostolus[2], *habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*, membris eius pro sua cuique voluntate partitur; quibus habundanter omnia dat ad fruendum, videlicet se ipsum, ut sit Deus omnia in omnibus[3]. Dispar haec claritas et diversa donorum largitas nunc est admirabilis quaestio, quandoque erit honorabilis pulcritudo et ornatus domus Domini, de qua dicitur[4] Deo: *Sanctum est templum tuum, mirabile in aequitate.*

2. Compertum est nuper a plurimis in venerabili Coloniensis aecclesiae archiepiscopo Brunone piae memoriae, et satis a prudentioribus intellectum, homo homini quid praestet, vel excellat. Cuius plerique dicta et opera, qui familiarius eum noverant, satis admirari nequibant. Erant enim in uno illo homine res valde dissimiles: natalium nobilitas, honorum dignitas, scientiae, quae inflare solet, tanta sublimitas, ut nihil supra, animi vero et habitus humilitas, quantum a sagatioribus discerni potuit, ut nihil infra putares. Nam media caritate constrata sunt. Arridebant ei omnia quae ad fastum suppeterent, quae a se semper studiosissime vigilantis manu discretionis abegerat Ita aliud ad oculos hominum, aliud ad testem cordium exhibebat. Cuius conversationis exemplo plurimos salubriter institui posse credimus, si eandem strictim a puericia repetamus. Habent enim in illa mediocres et humiles, unde convalescant; elati contra et divites, unde obstupescant. Attavorum eius attavi usque ad hominum memoriam omnes nobilissimi; nullus in eorum stirpe ignotus, nullus degener facile reperitur; hic tamen omnes, salva augustorum et regum excellentia, omnino perspicacissime liniamentorum gratia,

1) 1 Cor. 12, 11. 2) Col. 2, 9. 3) 1 Cor. 15, 28. 4) Psal 64, 5 6.

artium gloria, et omnigena animi superabat indu-
925? stria: natus eo tempore, quo pater eius Heinricus rex gloriosus, perdomita barbarorum saevitia, represso etiam intestinae cladis periculo, diruta magno studio reaedificabat, et volentem populum iusticiae frenis in tutissima et optatissima demum pace regebat. Ita nativitatis eius tempus iam quasi futura bonae voluntatis eius insignia praeferebat. Nam cum omne quod bonum esset vivacissime semper appeteret, pacis donum quasi nutrimentum et ornamentum quoddam caeterorum virtutum sollicitius expetivit, quod bonis omnibus profuturum praescivit. Tranquillitatis enim tempore nutriri debent et solidari virtutes, ut perturbatione qualibet ingruente, a status sui vigore hominem emolliri non desinant.

3. Nimis longum est prosequi, quomodo memoratus rex, pater huius magni viri de quo agimus, ad illam tam gratae pacis serenitatem pervenerit, cum ipse omnia regni spacia et continuis finitimorum incursionibus et gravissimis inter cives etiam et cognatos dissensionibus concussa et atrociter vexata repererit. Hinc etenim saeva Danorum gens terra marique potens, inde centifida Sclavorum rabies barbarorum frendens inhorruit; Ungrorum nihilominus insecuta crudelitas, transgressa terminos Marahensium, quos sibi non longe ante impia usurpavit licentia, plerasque provintias regni eius ferro et igne longe lateque vastavit. Dies ante, quam huius mali materies narrandi deficeret. Trans Hrenum occidentem versus nobis omnia rebellabant, ipsi certe regni adhuc angusti principes in sua viscera pene inremediabiliter saeviebant; quae omnia vel resecare vel sanare nemo nisi praecipua virtute et singulari praeditus industria posset. Set post aliquantulum temporis tautus timor per gratiam divinam invasit extraneos, ut nihil umquam eis esset formidabilius; tantus amor colligavit domesticos, ut nihil

umquam in quolibet potentissimo regno coniunctius videretur.

4. Eo tempore generosa regum proles, annos 929.
circiter quatuor habens, liberalibus litterarum studiis imbuenda Baldrico venerabili episcopo, qui adhuc superest[1], Traiectum[2] missa est. Ubi cum ipse disciplinabiliter, utputa bonae indolis puer, ingenio sagaci proficeret, invisa Nordmannorum tyrannides quasi per huiusmodi obsidem aliquantum refriguit[3], et aecclesiae demum ceteraque aedificia, quorum ruinae vix extiterant, hac occasione restauratae sunt. Ita nulla suae aetatis spacia absque utilitate sanctae Dei aecclesiae transigebat. Per ipsum enim, licet adhuc inscium, iam christianus populus ab hostibus liber, in Dei laudibus exultabat. Deinde ubi prima grammaticae artis rudimenta percepit, sicut ab ipso in Dei omnipotentis gloriam hoc saepius ruminante didicimus, Prudentium poetam tradente magistro legere coepit. Qui sicut est et fide intentioneque catholicus, et eloquentia veritateque praecipuus, et metrorum librorumque varietate elegantissimus, tanta mox dulcedine palato cordis eius complacuit, ut iam non tantum exteriorum verborum scientiam, verum intimi medullam sensus; et nectar ut ita dicam liquidissimum, maiori quam dici possit aviditate hauriret. Postea nullum penitus erat studiorum liberalium genus in omni Graeca vel Latina eloquentia, quod ingenii sui vivacitatem aufugeret. Nec vero, ut solet, aut diviciarum affluentia, aut turbarum circumstrepentium assiduitas, aut ullum aliunde surrepens fastidium ab hoc nobili otio animum eius unquam averit; ita ut mundiciam cordis eis attestaretur iugis meditatio et indefessum continuae exercitationis studium, cum iam penitus omnis huiusmodi affectio transiret in habitum, sicut scriptum est[4]:

1) Obiit a. 976. 2) Utrecht. 3) Liudpr. IV, 14. 4) Prov. 20, 11.

Ex studiis suis intellegitur puer, si munda et si recta sint opera eius. Huc accedit, quod sicut fervorem animi sui non passus est aliorum desidia et levitate extingui aut superfluis vanisque corrumpi colloquiis, ita libros, in quibus studuit, aut quoscumque prae oculis habuit, incaute refringi aut corrugari, vel quomodolibet minus diligenter tractari omnino aegerrime tulit; nihil sane in his, quae ad se pertinebant, neglegendum ducens; quoniam quidem, ut Salemon ait[1]: *Qui minora neglegit, paulatim decidit.*

5. Igitur postquam pater eius, fundato et ad unguem pacato imperio, rebus humanis concessit,
936. Otto filius eius maior natu, benedictione Domini auctus et oleo laeticiae unctus, magna voluntate et consensu principum regnare coepit, centesimo octogesimo octavo lustro, sexsagesimo tercio[2] indictionum circulo ab incarnatione domini nostri Iesu Christi; vir in quem spiritus Dei donum contulit singulare veritatis et fidei. Cuius virtutes si me narraturum promiserim, nimium mihi sumpserim, et ferendus minime fuerim. Excedit enim laus eius et gloria, quicquid vel ipse Cicero sibi promitteret in facundia. Hic germanum suum Brunonem Deo dicatum, adhuc adolescentulum, honorabiliter, ut par fuit, e scolis in palatium evocavit, locum videlicet tam lucidissimo aptum speculo, ubi, quicquid deforme per totum pene mundum esset, in studiis liquidius appareret. Huc enim ex omnibus finibus eius confluebat totum quod sibi aliquid esse videbatur, nihilominus ab omnibus calumpnia qualibet oppressis hoc asilum unicum petebatur. Exemplar ibi sapientiae, pietatis et iusticiae supra hominum memoriam eminebat. Inde reversi, qui sibi paulo ante domi videbantur doctissimi, rubore notati, rudimenta artium, quasi *Nunc coepi* dicentes, aggressi sunt. Cui in laeva parte mamillae nil sa-

1) Eccl. 19, 1. 2) id est intra annos 935940 — et 930—945.

luit, sese ab hoc quasi celso tribunali exinde verecundus abstinuit. Vas illud suum implevit Dominus spiritu sapientiae et intellectus. Nec suffecit ei in gazophilatium cordis sui colligere, quod in promptu habebat; peregrina insuper conduxit aenigmata, et quicquid phylosophicum terrenisque sensibus remotissimum sensit, hoc undecumque contraxit. Oblitteratas diu septem liberales artes ipse retexit. Quicquid historici, oratores, poetae et phylosophi novum et grande perstrepunt, diligentissime cum doctoribus cuiuscumque linguae perscrutatus est; et ubi magister excelluit ingenii velocitate, ibi se discipulum praebuit humilitate.

6. Saepe inter Graecorum et Latinorum doctissimos de phylosophyae sublimitate aut de cuiuslibet in illa florentis disciplinae subtilitate disputantes doctus interpres medius ipse consedit, et disputantibus ad plausum omnium, quo nihil minus amaverat, satisfecit. Non enim examen improbum in illa castigavit trutina, nec se quaesivit extra; gloriam sibi aestimabat testimonium conscientiae suae. Spectavit hoc frequentius iudex in talibus falli nescius, rex orbis terrarum maximus, et qui regnum suum exterius fortitudinis et consilii vigore firmavit, interius illud tali splendore vestivit. Horum spectator et ipse Deus creditur, cuius misericordia donum, quodcumque tribuit, custoditur. Quis enim a tanta et tam incomparabili altitudine prohiberet arrogantiam, nisi pius ipse suam adhiberet custodiam?

7. Israel episcopus Scotigena[1], sub cuius magisterio illustrissimus hic de quo loquimur plurimum se profecisse testatus est, de moribus eius requisitus a quibusdam, quos ipsi audivimus hoc idem sollicitius ruminantes et quasi pro oraculo habentes,

1) fortasse idem quem a. 947. synodo Virdunensi praesentem memorat Flodoardus in Annalibus „*Israhele Brittone*“.

sanctum eum adprime virum esse respondit. Satis laudabile scitumque doctoris de discipulo testimonium. Graeci, quibus aeque magistris usus est, ad tantam gratiam stupebant; digna nimirum de illo problemata domum suis civibus reportabant; quorum studium quondam fuisse dicitur[1], aut audire semper aliquid novi aut invenire.

8. Milies interea per dies cogebatur calamitosis patrocinari, consulere afflictis, opem ferre miseris. Quae omnia sic administrabat, ut refugium factus egenis omnibus videretur. Ita cum esset in otio, nemo fere magis videbatur in negotio; nec, cum esset in negotio, umquam cessabat ab otio. Lucubrationibus intentissimus inveniendis, in dictatu, quaecumque sunt honestissima, acutissimus fuit. Latialem eloquentiam non in se solum, ubi excelluit, set et in multis aliis politam redidit et inlustrem. Nullo autem hoc egit supercilio, set cum domestico lepore, tum urbana gravitate. Post epulas, cum alii, et maiores etiam ut accepimus, paulo agunt remissius, ipse lectioni et meditationi vacabat attentius. Matutinum crepusculum nullo pretio vendidit, nec tunc se somno sollicitanti ullo modo credidit. Scurrilia et mimica, quae in comoediis et tragoediis a personis variis edita quidam concrepantes risu se infinito concutiunt, ipse semper serio lectitabat: materiam pro minimo, auctoritatem in verborum compositionibus pro maximo reputabat. Translaticiis usus est scolis, non corpore quidem set mente quietus. Quocumque enim circumagebantur tabernacula aut castra regalia, bibliotecam suam, sicuti arcam dominicam, circumduxit, ferens secum et causam studii sui et instrumentum, causam in divinis, instrumentum in gentilibus libris; utputa doctus paterfamilias, qui novit de thesauro suo proferre nova et vetera[2]. Nec in ipso itinere desidiae locus erat;

1) Act. 17, 21. 2) Matth. 13, 52.

in turba, quod paucorum est, quasi solus erat. Confabulabatur namque utillimum aliquid cum quovis, aut meditabatur id ipsum in quovis.

9. Cum ad divinum ventum esset officium, animum agebat intentum, brevi quidem set pura se oratione Domino commendans. His, quibus convixerat, habitu et gestu aliquando, mente aliud actitans, satisfecit. Non enim alites tam vere popularis esset, neque tam multis meliora persuasisset. Quicquid sacerdotum Domini aut perfectorum virorum quispiam illo in tempore magnum in religione moliebatur, hoc quasi solo quodam comite nitebatur; nec rebatur auctoritatem suam satis per se vehementem, nisi hunc, quasi succenturiatum, nosset se in divina acie sustentantem. Servus autem Dei non mediocriter in incepto profecit; rumores vulgi pro nihilo duxit; nec quod ante pedes fuit solum, set multa quoque in posterum praevidit. Hinc est, quod de fratre suo cognomento patris sui, et de Cuonone in affinitatem regiam assumpto[1], dum nimiam inter eos colloquii familiaritatem, et hoc maxime missarum tempore, cerneret, praesago spiritu fertur dixisse; *O in quantam inimicitiarum amaritudinem ista in hoc tempore tremendo male parta contubernia resolventur*! Eventus rei non multo post dictis fidem fecit.

10. Prima dispensatio credita est illi adhuc adolescenti in quibusdam monasteriis[2]; in quibus degentes cum idoneo aecclesiae testimonio, partim voluntarie partim vi, ad regularem vitam constrinxit, sciens quod et invitis bona praestantur. Ipsaque post paululum Deo sacrata loca, annuente regia liberalitata, privilegiis et immunitatibus pristinis reformavit, nihil sibi suisve exinde beneficii iure reservans, nisi quantum coenobiorum patres sponte causa caritatis obtulerant. In his extat Loresham,

1) genere regis. 2) iam a. 947. abbas erat; Flodoard. h. a.

locus regum munificentia nobilis*, adhuc in memoriam tanti viri retinens et praerogativam libertatis[1] et monimenta religionis. Deinde cum de virtute in virtutem giganteis, ut ita dicam, passibus iret, et quocumque pedem intendit, semper in voluntate Domini proficeret, orta est[2] subita tempestas dissen-
953. sionis in aecclesia, dormiente credo Iesu in pectoribus vigilum ante fores domus Domini exubantium; ita ut quidam Sathanae socii, invidiae spiritu distenti, imperatorem ipsum, per quem salus erat in populo, videlicet lumen orbis terrae, conarentur extinguere. Quare hoc, nisi ut non arguerentur eorum mala opera? Nam teste euangelica[3] veritate, *omnis qui male agit, odit lucem.* Cassato igitur per Dei miserationem hoc per serpentinum sibilum concepto consilio, nequitiae suae virus per tocius regni eius viscera diffuderunt. Quod licet ubique et legum minaretur silentium et plebis per caedes et rapinas interitum, nusquam tamen ferocius quam in occidentis partibus aestuabat. Ibi principes vi et rapto assueti, populi rerum novarum cupidi, civilibus omnes cladibus intenti, aliorum ditescere miseriis praeoptabant.

11. Tunc sanctae Coloniensis aecclesiae pastor Wicfridus diu admodum imbecillis, regiae tamen ma-
Iul. iestati et patriae satis fidus, fessis tandem relictis
9. terrae artubus, supernis spiritibus sociatus est. Plebs autem destituta pastore, in ipsa confusione nil anceps nil varium molita, unicum unice optatum in domno Brunone, magnifico viro et probatissimo, sibi delegit solatium, secuta magnatum et tocius cleri consilium. Qui in iuvenili corpore moribus maturus, in maximo nobilitatis fastu humilis et mansuetus erat; in sublimitate sapientiae, quam percepit, non plus sapere quam oportet sapere, set

*) Lorsch. 1) a. 956. ius liberae electionis redditum accepit. Cont. Reginonis. 2) cf. Widukind. III, 13—17. Ioh. 3, 20.

sapere ad sobrietatem[1] animum induxit; in regali affluentia parcus sibi, dives amicis fuit. In ea primum electione praeter caeteros Godefridus floruit episcopus[2]; set si quis alium voto praeiret, difficile quispiam expediret. Hoc uno inter spem metumque dubii ferebantur, quod honoris dignitatem et viri gloriam metientes, indignum fore tantae sublimitati metuebant, quod ei cum tanto ambito praeparabant. Et revera si quis in toto hoc regno locus esset augustior, aut certe clero, populo, aecclesiis, omnique apparatu elegantior, hic tanti pastoris receptui ab omnibus qui eum noverant dignior putaretur. 953. Iul.

12. Conspirantibus itaque omnibus et idem in Christo sentientibus, cum adhuc inhumatum et ad oculos positum secundum consuetudinem loci corpus bonae memoriae decessoris eius aspicerent, electi sunt a senatu sanctissimo quatuor summi viri et eodem numero laici, omnes adprime eruditi, qui omnia haec perferrent ad palatium, et patefacta post defletam destitutionem electionis unanimitate, memoratum desolatis flagitarent solatium. Quid multa? Complacuit, Deo gratias, imperatoriae[3] auctoritati, sic et tempori et loco consulere, ut petitum tanta constantia visitatorem festinanter ad destituti gregis custodiam mitteret. Missus tandem e castris terreni imperii in coelestis regis tabernacula cum spiritualibus nequiciis pugnaturus intravit, artes secum exercitationesque virtutum, arma fidei prae se ferens. In illo mox novi eius comites viderant et quod blandiebatur et quod terrebat. Affabilem namque se valde et mitem praebuit, et cum eius industriam in agendis nihil effugeret, requisivit tamen undecumque sollicitius, quid agendum sibi esset,

1) Rom. 12, 3. 2) Spirensem fuisse Cornelius Byeus coniicit; sed quid officii Spirensi episcopo in diocesi Coloniensi, nisi legatum regium electioni deputatum fuisse statuas? 3) regiae potius tunc temporis.

953. quibus consuetudinibus inniti debuisset. Erat ei comitate condita gravitas; ita confluenti turbae modicum hilaris et per omnia mirabilis apparebat.

13. Ventum est ad sacratissimam sedem, huic pio provisori ab omnipotente Domino ante tempora praeparatam, in ipso tempore praesentatam. Factus est concursus ingens populi, infinita trepidatio vulgi; novis gaudiis exultavit civitas. Clerus ex monasteriis convenit, sanctimonialium multitudo concurrit, conditio quaelibet et sexus uterque plus solito ad gaudia convenerunt. Aecclesia laeta prolem suam, maternis eatenus lactatam uberibus, iam in Christi gratia adultam, in die tantae sollempnitatis ablactavit, et spiritualiter matrem esse constituit, quae sibi postmodum filiolos, in quibus Christus formaretur, affectu dulcissimo parturiret. Episcopi autem, qui frequentes aderant, et huius sancti cleri senatus, acclamantibus cunctis in voce exultationis et salutis, electum a Deo et hominibus virum super cathedram pontificalem sedere fecerunt, et laudem Deo simul universi clamore, quo quisque poterat, in organis nihilominus et cymbalis et quocumque signo laeticiae personuerunt.

14. Exinde omnis eius intentio, omne studium, sanctae matri aecclesiae aut munimento fuit aut ornamento. Munienda scilicet erat exterius, ornanda interius; munienda in secularibus, ornanda in spiritualibus. Dilexit ante omnia decorem domus Domini et locum habitationis gloriae eius[1]; hoc se ardere desiderio multis modis perspicaciter ostendit, quod hic scripto perstringere necesse non est, quoniam quidem illustrium eius factorum memoria recens est, nec in eius populo de eo loqui cessabit omnis qui fidem et veritatem amabit. Quaedam tamen de his, ut proposuimus, propter exemplum et instructionem plurimorum scriptorum silentio te-

1) Ps. 25, 8.

genda non sunt. Inpossibile namque est, tanti viri gesta per cotidianos virtutum profectus evolvere, dignisque factorum laudibus magna eius merita congruenter attollere, quae longe lateque more prudentissimae apis, ut Christi bonus odor esse posset, benefaciendo et oppressorum inopiam sustentando collegerat. Hoc nimirum aliis ad vitam, aliis ad mortem erat. Nam qui amaritudinis zelo succensi, bonarum artium ignari, dissimillima suis factis studia, quae nec inmutare poterant nec venerari noverant, detrahendo et maledicendo pervertere conabantur, mortem sibi et vae perpetuum comparabant, secundum prophetae conminationem dicentis[1]: *Vae, qui dicunt malum bonum et bonum malum, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras!* — *Qui vero sequitur me*, dicit[2] Dominus, *non ambulant in tenebris.* Hic profecto ante tempus non iudicat, nec quemlibet facile ex sua sententia dampnat. Bonis igitur propositum est pessimis displicere, unde vitam suam non popularium vanitate sermonum, set conscientiae veritate metiuntur. 953.

15. Antequam in suggestum pontificalem vir iste in lege Domini eruditus ascenderet, seditiosis nostrae rei publicae civibus, quos inflammavit spiritus Satanae insurgere in christum Domini, erat spes quaedam Colonia potiundi; ita magnanimum regni Lotharici populum aut pacis sibi foedere devinciri, aut crebro belli impetu propter oportunitatem loci terreri posse arbitrabantur. Set postquam illam hic filius pacis, custos aecclesiarum Dei pervigil, introivit, dici non potest, quanto moerore sint afflicti, quanta desperatione incepti sui perficiendi obducti sunt, quicumque in hoc regno erant pacis inimici. Hinc blasphemiae, maledicta, probra et multimoda impietatis commenta. Sane mentita est iniquitas sibi, ut quia pastorem nec corrumpi nec ullo

1) Ies. 5. 20. 2) Ioh. 8, 12.

953. modo seduci posse sciebant, gregem saltem ab eius amore, si quis daretur huiusmodi fraudis processus, his mendatiorum ostentis averterent. Docti namque et magni viri invidiam promereri norunt, habere nolunt.

16. Ea tempestate ab imperatore et exercitu eius
Aug. obsessa est Magontia[1], urbs nobilis et opulenta. Erat enim referta hostibus et insidiatoribus regni; et ubi vigere solebat sinceritas religionis, illuc maxima confluxit sentina dissensionis. De archiepiscopo[2] loci varius principum aeque et vulgi sermo fuit: alii innocentiam eius in coelum ferre, virtutes praedicare, ea quae passim, et in illis praesertim partibus, per civile malum perperam agebantur, ipsi prae omnibus odiosa dicere; quippe partes eum execrari testabantur, idcirco e medio secedere; minimum curare, cui urbs pateret, cui milites obedirent. Haec fere illorum erat sententia, qui coniuratione impia foederati, eius iugi auxilio et consilio in omnibus se fretos esse iactabant; hoc solo causam suam defendentes, quod nequaquam reproba esse posset, cui talis vir communicare vellet. Alii vero, et pene omnes quorum cordibus divina gratia inspiravit, potestatem a Deo ordinatam venerari, imperatorem omni devotione sequi, tutorem opum, vindicem scelerum, largitorem honorum. Ipsi etiam quibus domi sua res familiaris, coniuges et liberi curae erant, aut pax et salus sua quomodocumque dulcis extiterat, longe aliter huius viri merita aestimabant. Nos interim haec Dei iudicio relinquamus, et a diverticulo ad propositum redeamus.

17. Novum itaque Agripinae civitatis custodem et designatum antistitem imperator ad novum invitavit consilium, expertus, quid ante hanc iniunctam ei curam mente linguaque posset. Ibi varius altrinsecus assentantium favor, et prope, cui merito crederetur, incertum. Audire hoc erat frequentius,

1) cf. Widukind. III, 18. 2) Friderico; cf. Wid. III, 15.

etiam ab his qui in castris regalibus militabant, 953.
laudare adversae partis fortitudinem, praeferre in Aug.
eisdem innocentiam causae, quod coacti et nimis inviti hunc sibi laborem assumerent. Et quoniam quidem nec inter hostes quisquam tam demens inventus est, qui maiestatem regiam blasphemaret, in Heinricum fratrem eius, Bauwariorum ducem et marchionem inclitum, barbaris et omnibus id locorum gentibus, ipsis etiam Graecis, formidabilem, crudelitatis inchoatae culpam omnem et malitiam retorquebant. Revera autem quo quis melior, et ad conservandam imperatori et regno eius fidem promptior erat, hunc magis exosum habebant[1]. In hoc impie latrocinantis et periurae partis odium Bruno, gloriosus et populo Dei optatus praesul, semet ipsum sponte libensque coniecit, nec duplici corde nec labiis dolosis cuiquam occasionem praebens, aut dissimulare quod vellet, aut simulare quod nollet. Ita neque alium fallere animum induxit, neque ab alio se falli ipse consensit. Prius tamen dura temptavit corda rebellium, si quo modo ullis salutiferae suasionis eius et doctrinae possent curari fomentis; ultimam cauterii differens medicinam, donec pia sollicitudine diligentius experiretur, quid sibi haec infrenis audatia polliceretur.

18. Erat in ea coniuratione princeps imperatoris filius Liudulfus, unice clarus et spectabilis adolescens, qui non solum ad conservanda, verum etiam ad exornanda patriae monimenta victoriae sufficeret, si seductoribus minime credidisset, et heres esse, non proditor, voluisset. Set quia, festinans ditari, paterno non meruit obedire consilio, contigit illi secundum veridicam Salemonis sententiam[2], ut hereditas, ad quam festinavit in princi-

1) igitur Heinricum oderant, quod regi utilis et fidus esset.
2) Prov. 20, 21.

953. Sept. pio, in novissimo benedictione careret. Egregius ergo ut plenus consilii, futurus et iam designatus, ut diximus, sacerdos Domini, dolens de contemptu fratris, de interitu nepotis, eundem accepta fide per obsides in castra beluino animo venientem[1], eductum ut ferunt de turba, seorsum ita allocutus est: *Nescis, iuvenum omnium quos terra tulit clarissime, quantum tibi tuisque profueris, si ammonitionis meae verba in pectoris tui secreta demiseris. Tu namque maxima gloriosissimi patris tui cura et nostra gloria, quid nobis sperandum relinquis, si te ipsum nostris votis ademeris? Non respicis honorandam pii genitoris tui canitiem, quem te contristari, cui te iniuriam inferre non expedit? Non recordaris eius paternam erga te semper a puero pietatem? Deum, mihi crede, offendis, cum patrem contemnis. Non est quod te excuses. Ad iniuriam eius respicit, quicquid novum contra hoc regnum absque eius voluntate moliris. Causam tuam tractas cum inimicis tuis, quo contra decuit cum amicis. Illi enim non te, set quae sua sunt, quaerunt in te; salutem tuam parvi pendunt; verbis omnia, non rerum veritate metiuntur. Vide, quaeso, quo te ducant, ne forte seducant. Qui eras gaudium et corona patris tui, spes et oblectatio tocius regni, quomodo conversus es in amaritudinem? Desine tandem esse Absalon, ut possis esse Salemon. Cogita, quis te tantum exaltaverit, quis omnes regni huius principes tibi sacramentorum fide firmaverit. Quare hoc fecit? Numquid ut ingratus existas? Numquid ut proditor esse discas? Vere insaniunt, qui te sic decipere volunt. Time cottidianos singultus, expavesce frequentes gemitus, horresce lacrimas patris tui. Minus aegre ferret, totum sibi ab hostibus praeripi regnum, quam te, cui servat regnum. Innocens cor tuum venenosis heu! blanditiis seductum est; paternae pietatis patet*

1) Widukind. III. 18.

sinus, in quo nullus est dolus. Dolet pius pater filium sibi corruptorum impietate praereptum; gaudebit ad reditum. Si paulo iratior est seductoribus tuis, cito mitescet, cum te suas delicias receperit; nec scelere, set errore hoc actum esse iudicabit, cum te sibi restitutum senserit, quem etiam plus quam se ipsum amavit! 953. Sept.

19. Haec et his similia domnus Bruno, vir bonus, dicendi peritus, de salute pulcherrimi iuvenis valde sollicitus perorabat. Ille vero, quasi cuius mentem Erinnis ad coeptum nefas instigasset, aurem cordis sui neutiquam passus est huiusmodi monitis admoveri; vix auditu exteriore, ne videretur nimis insolens, propinquavit. Innocens enim ab huius dissensionis miseria videri quam esse, honestius duxit. Movit eius iuvenilem animum anxietas et metus elegantissimorum comitum, qui nisi illius impiae coniurationis tabo essent infecti, ornatus et iocunditas esse possent imperatoriae dignitati. Tunc utique tam desiderabilem, tam manu fortem, tam egregiam eius prolem deceret hoc agmine stipari, de hac delecta iuvenum excellentia gloriari. Erat prae omnibus in eius animo quasi quidam stimulus dux paulo ante fortissimus, tunc autem praedo audacissimus, Cuono[1]; etiam parta, ut ipsi iactabant, divitiarum et regni gloria, set revera labor sterilis pro tranquillitate, sollicitudo semper anxia pro securitate. Nam is, cui ut ita dicam omnia erant in manibus, agendo ut plus haberet, ut nihil haberet omnimodis effecerunt[2]. Interea tamen modis omnibus, nec dolis minus quam viribus, certare, neque dies neque noctes requiescere, adversarios inter se suspectos facere, nihil intemptatum relinquere neque quicquam pensi habere, dummodo id efficerent, ut maximis intra regnum urbibus, et his opulentissimis, quocumque ingenio potirentur, inde cunctis regni finibus facile

1) dux Lotharingiae. 2) Nam effecerunt, ut is, cui . . . manibus, agendo ut plus haberet, nihil haberet.

se imperaturos arbitrantes. Ac ne quid penitus sine fraude fieret, cum Arnoldo, strenuo imprimis viro, cui summa rerum per idem tempus in Bauwariorum terra[1] commissa fuit, secretius pollicitationibus infinitis, commemorando insuper odium vetus, egerunt, ut se primum, deinde urbem praeclaram[2], postremo totum illud regnum Heinrico duci periurus abdicaret. Tantum sibi roboris inter eos invidia et odium vendicavit. Simul Ungros[3], antiquam pestem patriae, sollicitabant, ut regnum in se ipsum divisum invaderent; arbitrantes, hoc modo sibi sollicitudinem, qua premebantur, aut penitus adimi aut aliquatenus minui posse.

20. Hac de re, utputa tam subita et improvisa, commotus imperator, et magis illorum miseriae quam suo dampno dolens, obsidionem Magontiae, accepto tandem quod petebatur pacto, dimisit; e castris orientem versus cum his, quos fidos habuit, consultum partibus illis, festine proficisci disposuit; fratrem suum Brunonem occidenti tutorem et provisorem, et ut ita dicam archiducem, in tam periculoso tempore misit; cui talia mandata dedit: *Unum nos semper idemque sensisse, nec umquam vota nostra in quocumque negotio discrepasse, dici non potest, frater dilectissime, quantum delector; et hoc est quod in acerbis meis me maxime consolatur, cum video per Dei omnipotentis gratiam nostro imperio regale sacerdotium accessisse. In te namque et sacerdotalis religio et regia pollet fortitudo, ut et scias sua cuique tribuere, quod est iusticiae, et possis adversariorum sive terrori sive fraudi resistere, quod est fortitudinis et iusticiae. Nec abesse tibi iam dudum perpendi ipsam ingenuarum artium matrem et vere virtutem philosophiae, quae te ad hanc modestiam magnitudinemque animi erudivit. Scio ita-*

1) filius Arnulfi ducis, tunc comes palatinus, cui Heinricus Baioariam commendaverat. Vita Udalrici c. 10. cf. Widuk. III. 20. 21. 2) Regensburg. 3) Widuk. III. 30.

que, frater mi, scio, quod nemo prudentiae tuae persuadebit, id tua non interesse, quantum perversi de bonorum pernitie glorientur, quacumque id quod intenderint honestate verborum velent. Dicent fortasse, bellis haec sedanda esse, quae ad te non pertineant, quae tui minysterii dignitatem non deceant. Huiusmodi fraudulenta verborum iactantia istius metropolis praesul[1]*, vides, quantos seduxit, quantos ad civilis cladis rabiem illexit; qui si subducere se vellet a dissensione, quemadmodum fingit, et bellorum periculo, ut religioso degere posset in otio, nobis profecto et nostrae rei publicae melius id, quod ei regali munificentia contulimus, reddidisset quam hostibus. Hostes dico, ut fere omnes sentiunt, nefarios civium praedones, patriae proditores, regni vastatores, militiae desertores, qui me ipsum utique sacrilega audatia suis, credo, manibus necatum, aut quovis quam acerbissimo mortis genere perisse vellent; cui filium sustulerunt, fratrem regno, liberis, ipsaque dulci coniuge*[2]*, vita denique ipsa privara contendunt. Tu solus mihi demum es solidum, fidum firmumque solatium, qui tantum ab ineunte aetate in bonis actibus profecisti, ut benefacere summaque diligentia omnia circumspicere tibi iam ex consuetudine in naturam venerit. Te plane sospite si iucunde et ex integro fruitus fuero, ut mens mea semper flagitat, desiderium postulat, animus implorat: tum dignitas, tum gloria, tum decus aderit. Praesidii satis habundeque nobis est; ne nobis nos desimus! Hoc vero summopere curandum est. Tu mihi, tu inquam testis, quanta cura quantaque benivolentia foverem, tuerer, amplecterer hos, quos modo tam crudeles patior, quibus tamen adhuc quam libentissime mederi vellem, si sibi ipsi parcere vellent. Ah quanta importunitate praecipites perire festinant, secumque prolem meam innocenter educatam in omnia*

953. Sept.

1) Fridericus Moguntinus. 2) cf. Widuk. III. 20.

953. Sept. *scelera versant! Ita in potestatibus temperare illis adeo difficile est, qui per ambitionem probos se non esse, set videri, praeoptant. Nosti dilectissime, quod quidem cum dolore recolo, eos mihi frequenter duriores et magis infidos fuisse, quos amplius fovi, quos in multis necessitudinibus foederatissimos amavi, quos denique mihi coniunctissimos aestimavi. Grave hoc perpessu fuit, duplex miseria. Quod autem me urguet, mala superiora praeponderat, cum ille quem genui praereptus mihi, paternae pietati didicit insidiari. Enitere igitur, vir Deo dedite, non quo modo primum, set modo potissimum; enitere, quaeso, consilio illo tuo quo calles plurimum, ut pro loco et tempore aut arma desuadeas, aut quoquo pacto compescas. Absens tibi corpore, ubicumque ero, gaudeam tibi, gratuler providentiae et moderationi tuae. Id mihi reputare libet quod feceris, id itidem libeat tibi quod fecero. Opto et cumulate desidero, ut ea nobis sit votorum et oblectamenti summa, non tantum coram Deo, set etiam coram hominibus, provideri bona alterutrum ea quae sunt, et si fieri potest, cum omnibus habere pacem.* Deinde postquam ruerunt in oscula, non sine lacrimis ab invicem digredientes, imperator orientem, frater eius occidentem petivit.

Sept. 21. 2. Moxque ad Aquas Grani palatii properavit. Ibi principes regni, quorum id intererat, convenit, eos variis multisque modis instruxit, atque hoc cum eis potissimum egit, ne seductoribus aut vanis eorum promissis crederent, ne minas timerent, regiae maiestati et suae ipsorum fidei pollicitationes nullas praeponerent; spondens se ante tempus et in tempore semper paratum fore, ut pacem aecclesiae violatam, si sic necesse esset, vitae
Sept. 25. etiam suae periculo reformaret. Hoc facto, Coloniam laetus adiit; expectabatur ordinationis tempus et unctionis laeticia salutaris. Hoc facto, innova-

tum est gaudium plebis, et refulxit in conspectu omnium qui convenerant, ornatus stola iocunditatis, sacerdos domini Salvatoris. Postea nardus pretiosa dedit odorem suum; in medio aecclesiae aperuit os suum. Audiebatur[1] secundum legale institutum sonitus intrantis in domum domini Dei; exemplum et documentum factus est omnibus obtemperantibus sibi in salutem. Quid autem fecerit, quomodo docuerit, qualiter pro pace aecclesiarum Dei se ipsum impenderit, actu est mirabile, dictu difficile. Tantum enim superiorum insignia huius cotidiana opera praecedebant, ut totum, quod in aecclesiis sive ampliandis sive restaurandis, quod in reliquiis et corporibus sanctorum in suam parrochiam transferendis, quod in privatis vel publicis aedificiis componendis, quod in ordinandis domibus familiaeque sanctae Dei aecclesiae rebus fecerat, ad aliorum opera pene incomparabile videretur. Nam sicut super omnes docentes se intellexit, ita cordis sui aciem, ingenii acumen, animi vigorem, ad maiora sapientiae et virtutis opera direxit. De religione primo et cultu Dei, quod Graeci theosebian dicunt, secundum datam sibi sapientiam, canonicam et apostolicam auctoritatem secutus, instituit, ut multitudinis, quae in diversis congregationibus ad eius honorabilem sedem pertinentibus erat, unum cor esset et anima una; ut vestium superfluitas, morum inaequalitas, et quicquid hoc modo effeminatum et indecens in eius aecclesia videretur, vera et spirituali circumcisione, quod est initium sapientiae, diligentissime absscideretur; ut divinis ministeriis omnes, quorum id intererat, intentissime secundum praefixam sibi regulam viverent, nec aliam sibi suae salutis causam ullatenus aestimarent. 953. Sept. 25.

22. Haec et his similia cum venerandis patribus et cleri sui senioribus frequens egit, eosque

1) Exod. 28, 35.

in custodia dominici gregis secum pariter invigilare sollicitus ammonuit; et quia culpa temporum urguebatur, ut rarius haec cum illis ageret quam volebat, sollicitius absens non minus quam praesens, spiritu fervens, Domino serviens aestuabat. Erant ei foras pugnae, intus timores. Pugnabat contra luporum aecclesiam Dei devastare cupientium rabiem; timebat Domini ovium simplicitati, sicut apostolus[1]: *Timeo*, inquid, *ne, serpens sicut Evam seduxit astucia sua, ita sensus vestri corrumpantur a simplicitate, quae est in Christo Iesu.* Ita exercitato pectore contra adversa omnia robustissimus erat; in prosperis quoque talis animus minime vacillabat, rebus aeque et crebris exercitationibus docens omnes sibi subditos, sollicitos servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Visus est singulari illa mentis suae agilitate pene excessisse generale illud, quod dicitur, mentem, cum dividitur ad multa, fieri minorem ad singula. Cogente igitur imperiali auctoritate, suscepit, ut iam dictum est, tractare negotia regni apud Lotharios. Et cum unicuique de principibus et magistratibus suum partiretur onus, unicuique sibi congruum imperaret opus, nihil tamen erat, quod non ipse obiret; hoc maxima consilii vivacitate providens, quod omnibus expediret.

23. Causantur forte aliqui[2] divinae dispensationis ignari, quare episcopus rem populi et pericula belli tractaverit, cum animarum tantummodo curam susceperit. Quibus res ipsa facile, si quid sanum sapiunt, satisfacit, cum tantum et tam insuetum illis praesertim partibus pacis bonum per hunc tutorem et doctorem fidelis populi longe lateque propagatum aspiciunt, ne pro hac re quasi in tenebras amplius, ubi non est praesentia lucis, offendant. Nec vero nova fuit huius mundi gubernatio aut sanctae Dei aecclesiae rectoribus antea inusita-

1) 2 Cor. 11, 3. 2) cf. Widukind. I. 31.

ta; cuius exempla si quis requisierit, in promptu sunt. Nos vero ad alia festinantes, quid quisque de pio hoc viro loquatur, suo ipsius iudicio relinquimus; scientes, sani capitis esse neminem, qui bonum evidentissimum ullo maledicti obprobrio fuscare nitatur. Honestum enim et utile nostrae rei publicae fuit omne quod fecit. Factis vero suis hunc finem nequaquam constituit, ut nonnisi per hominum ora favorem captando volarent, set ita vixit, ita opera sua coram hominibus temperavit, ut pessimis horrori, bonis esset honori. His aperte cunctis innotuit, quod in episcopatu bonum opus desideravit, in quo nec ab invidis et aemulis suis facile potuit reprehendi; nisi hoc ipsum in laude eius magis proficeret, quod talibus displiceret. Hac igitur mirifica operatione detentus pervigil summi patrisfamilias operator et summus praesul, lucernam ardentem, boni videlicet operis exemplar, in manibus ferens, ad ea quae Dei sunt alios volentes duxit, alios nolentes traxit. 954.

24. Set inter haec humani generis antiqua pestis non cessavit invidiae suae virus per opera pii doctoris iam in bona spe germinantia longe lateque dispergere. Nam cum primum Lotharici regni populus multimoda magni huius viri exhortatione vix tandem inductus, blandimenta pacis valde sibi insueta temptaret, et his, qui sola civili dissensione tutum sibi aliquid pollicebantur, assensum in sui pernitiem ex parte plurima praebere respueret, saeva Ungrorum gens, et qualem numquam terra nostra sensit barbariem, a perversis illecta civibus, transitis Germaniae plerisque provinciis, Galliae, cui iam olim nobilis Francorum populus insedit, omnia ferro et ignibus vastatura se totam infudit. In hac acie Cuoño, qui prius dux erat egregius, cum suis sequacibus militavit — utrum ad hoc, ut odio suo, quod in virum Dei Brunonem

954. bonis certe mansuetissimum conceperat, hac foeda crudelitate satisfaceret, an ut quibus posset in tanto periculo subveniret, incertum; set illud prius latius opinione disseminatum est. Nam et ante contra eum dura quaeque fraudulenter, quia vires defecerant, temptavit, ita ut Mettim, urbem opulentissimam, dolo invaderet, ipsi Coloniae et caeteris regni munitionibus suspectum se faceret, probra iactaret; minas effunderet. Et postea aliquantulum temporis in hac eadem qua dudum erat immanitate permansit. Nihil reliquit intemptatum, quo foedus in populo nostro per sapientiam doctoris sui pactum dissolvere se posse putaret. Homo namque erat paulo ante summa potentia summaque fortuna, set ignarus, quomodo secundis rebus uti conveniret. Has quoniam, postquam abusus est, perdidit, in bonos ultra modum impatiens saeviit; set a nefariis suis conatibus semper, ita Deo dispensante, repulsus est, ut hoc eum non leviter poeniteret, quod magnum facinus tanta levitate aggressus est.

25. Pepercit autem in omnibus sacerdoti suo et pio provisori populi sui misericors et miserator Dominus, et ita omnia ordinavit, ut absque bello et humana pernicie maxima saepe pericula sedarentur. Inter quae frequenter ipse interritus aut secum intentus legit, aut de maximis quibusque rebus, quasi curarum instantium nescius, disputavit. Hoc Treverim, hoc in Alisatio gentibus et populis innotuit, quanta constantia et securitate animi sui inconstantes et temerarios adversariorum motus redarguit, cum eos, qui in alienis se fortissimos iactabant, in propriis tam imbecilles esse monstrabat. Et revera quos nulla umquam acies, nulla inflexit asperitas, hos huius viri pietas imbelles et timidos faciebat. Consilio namque et bonorum hominum multitudine, non saevitia timendus fuit; et quod nemo hostium

tam acriter vigilabat ad pernitiem, quam ipse ad salutem. Fama autem et multitudinis iuditio minimum motus est; suo sibi iudicio usus est, et in quo recta probavit, non ut sibi, set Deo placeret, optavit. Itaque — ut paucis multa comprehendam, plura omittam — intus et foris, domi militiaeque indefessus Domini praeliator, animi plus quam corporis viribus tamdiu contra pestilentes et inquietos tantumque vitae etiam suae plerumque periculo decertavit, ut nominis quoque eius fama, quousque pervenit, bella sedaret, pacem formaret, studium in omnibus bonis artibus firmaret, sanctae religionis et salutiferae quietis gratiam ampliaret. 954.

26. Quoniam igitur humilis iste philochristus et meliorum ardens aemulator carismatum, servus Domini Bruno, secundum dignitatem sedis suae, Romanae quoque sedis et apostolicae benedictionis privilegio debuit insigniri, et cum eis pariter, qui traditam a beato Petro apostolo sanam servare[1] doctrinam, catholicae fidei integritate, in vera confessione et inviolabili veritate praedicationis uniri: synodicam suam epistolam per Hadamarum, venerabilem monasterii Fuldensis abbatem, Romam ad Agapitum, mirae sanctitatis papam, direxit; in qua, cuius spiritus esset, et quia pastor ab ovibus electus, a Domino missus esset, innotuit. Appellatusque est ibi concors et concivis apostolorum, princeps[2] ac propagator Domini praeceptorum. Legatus inde cum magna mentis alacritate reversus, pio pastori, cui antehac gratia Dei collatum est secundum prophetam[3] oleum gaudii pro luctu, tunc attulit pallium laudis pro spiritu moeroris. Spiritus namque Dei cordato homini, et sacramenti huius magnificae virtuti magis quam his quae visibiliter gerebantur intento, divinitus inspiravit, ut erigeret

1) i. e. servarunt *aut* servare habent, debent. 2) *fortasse* apostolorum principis *legendum erit.* 3) Ies. 61, 3.

954. cor suum in spem per gaudium spirituale, ne tristaretur in eo quem sensit imminere laborem. *Cor enim, quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio eius non miscebitur extraneus.* Sapientiae haec verba sunt[1].

27. Legatus ergo, ut loqui coepimus, Roma rediens, bonum nuntium Coloniam ferre acceleravit, portans sacrum habitum ab universali pontifice missum, praetendentem iugum Domini suave et onus eius leve, et ipsum quod sub eo dispensatur humile ministerium, quod verba Domini testantur dicentis[2]: *Qui maior est vestrum, erit minister vester;* ferens simul reliquias de proprio corpore sancti Pantaleonis martyris et privilegium apostolicae sublimitatis auctoritate traditum; quo et eodem pallio praeter consuetudinem sacerdos Domini quotiens vellet indui permissus, ut concessis omnibus quae petebantur, prae magnitudine virtutis et sapientiae in participatum eius operis et prope in consessum tantae dignitatis admissus est. Properavit in occursum eius laeta civitas; undique iubilans multitudo accurrit; convenerunt in suburbio prope antiquum locum, ubi aecclesia eiusdem pretiosi martyris erat[3], inculta adhuc et ruinae proxima. Ibi deposita sunt grata onera, deinde suo quaeque loco reposita.

28. Monet me hic aliquantulum immorari festivus ille, et qui postea in brevi, pro dolor! factus est funerosus, eiusdem loci occursus. Ibi venerabilis iste amictus primo, ibi postremo, semel laeto, semel lugubri carmine susceptus est. Corpus enim religiosi et Deo digni sacerdotis ibidem sepeliendum officii sui insignia non amisit, quae tamen spiritualiter et ideo feliciter, ut credimus, anima secum vexit. Archano itaque Dei omnipotentis consilio provisum est, ut idem locus ad declaranda sancti sui martyris merita prima hac occasione

1) Prov. 14, 10. 2) Marc. 10, 43. 3) S. Pantaleonis.

illustraretur et talis fieret, ubi vir iste Domini pacificus et mirabiliter humilis potissimum eligeret sub eiusdem pii martyris patrocinio tremendi iuditii diem et futurae resurrectionis gloriam exanimis praestolari. Non multo post ibidem, utputa in loco secretiori et ab urbanae inquietudinis molestia remotiori, fratres in laude divina pervigiles et sollicitos sub monasticae regula disciplinae Domino servire instituit; quibus abbatem praeposuit nomine Christianum, suae videlicet professionis forononum, et in lege Domini, sicut hunc decuit ordinem, adprime eruditum. Cui ordinato hoc breve commonitorium de occidentis partibus scripsit: *Ut sis quod vocaris, cura, gentilitati ne degeneres. Id serio triumpha, ut non, sicut prius, antiquetur; set de virtute in virtutem ut eatur, nava!*

29. Numquam ita civilium negotiorum occupatione detentus est, ad quam eum non sua libido, set populi necessitudo attraxit, ut animo illo ad omnia vivacissimo non vigeret, intentus religioni praecipue et lectioni, in cuius studio mori videbatur. Ad id agendum exemplo suo et crebro monitu accendit omnes pene quos prae oculis habuit. His vero qui hoc ita non amabant vehementer indoluit, eosque, licet alias familiares essent, a secreto tamen et amico moeroris loco, ubi se sibi licentius et ideo diligentius solebat explicare, removit. Pectus cordati viri pertaesum fuit regifici luxus et consuetae, hoc praesertim tempore, potentibus iocorum et voluptatum illecebrae. Unde si quando suis coactus quodammodo reddidit quod non debuit, excessum hunc modicum fletu plerumque largiore detersit. Vitam praesentem et dulcem metuit, et amaram expertus est. De vita vero omnis sollicitudinis et languoris ignara, haud dubium, quin ante omnia plurimum cogitaverit, qui de ea tam

luculenter multotiens et cum familiaribus et coram plebe sibi commissa disseruit.

30. Iuvenis ut erat omnique pompa circumfluus, audeo dicere, dissolvi vellet, tantum ut cum Christo esset. Hinc lacrimae assiduae, suspiria fere continua, furtivae orationes, et singultus in ipso etiam lecto clarius perstrepentes, ut testantur, quos id minus celare poterat, etiam dum latere volebat. Quotiens diem mortis posuit ante conspectum cordis! Quotiens ad hoc vocis quoque officio prorupit, quod corde molitus est! Quotiens audivimus eum vehementi gemitu praeoptasse id, quod futurum non tamen sine gravi trepidatione speravit, ut aestuosum mundi huius naufraugium in Dei sola misericordia tutus evasisset et in littore tandem securitatis intimae constitisset! Elapsurus quodammodo putabatur, ut, quasi mortem, aufugeret totum quod ei in huius mundi deliciis blandiebatur. Testes supersunt conversationis eius quam plurimi; quotiens eum in secreto, corde contrito et spiritu humiliato, persenserant, mirari plus poterant quam imitari. Nam ille popularis plerumque quasi solitarius vixit; mirum dictu, inter convivas laetissimos laetior ipse frequenter abstinuit. Molles et delicatas vestes, in quibus nutritus et ad hominem usque perductus est, etiam in domibus regum multociens declinavit; inter purpuratos ministros et milites suos auroque nitidos vilem ipse tunicam et rusticanas ovium pelles induxit. Lectuli delicias vehementer aspernatus est. In balneis cum lavantibus cutisque nitorem quaerentibus vix aliquando lotus est; quod eo magis mirum est, quia ab ipsis cunabulis eiusmodi munditiis et pompa regia educatus est. Haec autem pro tempore et loco modo palam modo secretius egit, ut et laudem humanam subterfugeret, et tamen subditis exemplum hoc agendo praeberet. Multi enim verbis, plus exem-

plis proficiunt plerique. Apud mites et humiles nemo humilior, contra improbos et elatos nemo vehementior fuit. Hunc terrorem, qui beneficio obligari non potuit, indigena aeque et alienigena formidavit; et recto convenientissimoque ordine omnis, ad quem magnitudinis eius fama pervenit, primo eum timere, postea consuevit amare.

31. Sanctorum corpora atque reliquias et quaelibet monimenta, ut suis patrocinia cumularet et per multos populos ultra citraque hac celebritate gloriam Domini propagaret, undecumque collegit. His loca et ministeria omni sumptu et apparatu copiosius praeparavit; de quibus singulis plura essent dicenda, si paterentur promissa compendia. Inditia sunt haec invictae fidei, qua non ea, quae sua, set quae sunt Iesu Christi, quaesivit. Baculum et cathenam sancti Petri qua diligentia, quo fervore, quo gaudio Coloniam, alterum Metti, alteram Roma adduxerit, omnes noverunt; in cuius honore domum eius honoratissimam mirabiliter ampliavit, quam de pulcra pulcherrimam fecit. Inclitos et praecluis famae martyres Patroclum, Elifium, Privatum et Gregorium, quorum gesta sunt permagnifica, merita gloriosa, patrocinia tuta, Christophori sanctique Pantaleonis, ut iam dictum est, pretiosas reliquias, quibus se patronis specialius delegavit, utputa gemmas gratissimas et dulcissima pignora ad sanctissimam suae aecclesiae sedem miro ambitu variis de locis adtraxit. De translatione beati Evergisili, tercii eiusdem sedis archiepiscopi, quid factum sit huius pii provisoris dispensatione, plurimis notum est; quem in aecclesia beatae Ceciliae virginis cum hymnis et divinae laudis celebratione repositum, plebs religiosa ita veneratur et colit, ut praesentem crederes beneficiis largioribus cotidiana obsequia mutuari.

32. Caetera quae tam brevi tempore suae aec-

clesiae filiis oblectamenta contulit et dona salutis, pensari nequeunt, aestimari non possunt; quae ex omnibus pene mundi plagis et terminis religioso affectu et animo congregavit, quasi conitiens quod futurum erat, ut pro brevitate dierum suorum gregi sibi commisso dona perhennia confirmaret. Quo tamen studio id curavit potissimum, ut et illis unde abducta sunt desiderium, et his quo adducta sunt amplificaretur gaudium; quatinus utrique, bono odore Christi, qui est in martyribus, immo quod ipsi sunt, licet diversis affectibus provocati, et illi vivatius appeterent quod neglegebant, et isti perpetuo venerarentur quod ad se translatum esse gaudebant. Nam qui nescit bonum amare quod habet, si ablatum ab illo fuerit, discit fortasse bonum amare quo caret; et habebit illud dum aberit fructuosius in memoria, quod sibi inutiliter habuit in praesentia. Impletum est hoc modo euangelicum illud elogium, quod dicitur[1]: *Omni habenti dabitur, et habundabit; ei autem qui non habet, et quod habet auferetur ab eo.*

33. Interea certatim multis in locis per parrochias epipcopii sui fidelis hic Domini servus et prudens, aecclesias monasteria et caetera aedificia servitio domini Dei sui et honori sanctorum eius apta, quaedam a fundamentis erexit, quaedam prius fundata nobiliter auxit, alia olim diruta reparavit. In his singulis, qui Deo omnipotenti sub regula vitae canonicae deservirent, provida ingenii sui arte disposuit, ac ne quid eis pro modo conversationis suae deesset, liberaliter disponendo providit. Cuius operis et saluberrimi studii monimenta perhennius in his ubi acta sunt locis firmata perdurant, ita ut, in laudem et gloriam Iesu Christi, memoriam tanti viri nullam aetatem obscuratum iri in perpetuum patiantur. Iddem ad exteras nationes

1) Matth. 25, 29.

transfudit, et in regno suae providentiae delegato partim exemplo, partim opere proprio, partim varia personarum qualitate et crebra ammonitione diffudit. Non enim passus est suorum quemlibet aut incassum occupari, aut otio torpere inerti; diffiniens, ut solebat loqui, ignavum pecus arcendum a praesepibus; et secundum apostolum[1]: *Ut qui non laborat, nec manducet.* Non possunt singillatim perscribi bona omnia, quae fecit, quae docuit, quae amavit. Tantum semper materiei supererit id curantibus, ut ipsi profecto ante lassi cessaverint, quam id quod moliuntur expleverint. Iam vero in praedicatione verbi Dei et in subtilitate disputationum, et de sinceritate scripturarum, qualis quantusque fuerit, admirari possumus, diffinire non possumus; quae tam copiose sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi et ea quae secundum pietatem est doctrina profudit, ut plenum eum esse sapientia Dei, per quam omnia facta sunt, nemo hoc audiens et recte intellegens dubitaverit. Et ut nihil quod divini cultus usui competeret, sagax eorum quae sunt Iesu Christi scrutator intemptatum relinqueret, si quos aut in suorum ovilium septis aut extra repperit, qui singulari acie contra diabolum dimicaturi solitariam vitam appeterent, hos cum omni veneratione susceptos, suaeque exortationis caritativa consolatione munitos, per diversas monasteriorum et aecclesiarum cellulas, cum idoneo aecclesiae testimonio et religioso ut decebat officio, alibi singulos, alibi binos inclusit; quibus tamen ad invicem, nisi sermone tantum et aspectu, nullus pateret accessus. His sumptus et quaecumque humanae fragilitati necessaria videbantur, per fidelissimos suae administrationis vicarios sollicite ministravit, et praecipue per apostolorum festa, quotquot in anno occurrerant, singillatim eos donis

1) 2. Thes. 3, 10.

congruentibus visitavit. Ita secundum perspicuam apostolicae normam[1] doctrinae bona provide curavit, non tantum coram Deo, set etiam coram hominibus, ut cuiuscumque affectus sive conditionis homines, si Deum quaererent, inter eius discipulos aut probari possent aut erudiri.

34. De ancillis Dei quae in monasterio sanctae Mariae divinae religioni fuerant deditae, deque canonicis ad sancti Andreae apostoli aecclesiam[2] translatis, et si qua erant huiusmodi, scrupulum quidem reliquit non modicum, set his[3] quibus mentis acies ita non viget, ut sinceram eius intentionem in diversis operibus valeant perspicaciter intueri. Qui utique si adverterent, non homines propter locum, set locum a Deo eligi propter homines, et quia obedientia Deo placet super sacrificium, scirent fortasse, oves vocem pastoris audire debere, et magis id ratum acceptumque Deo fore, quod per obedientiam, quam quod per propriam voluntatem secuntur. *Ubi autem zelus et contentio*, ait Iacobus apostolus[4], *ibi inconstantia et omne opus pravum.* Similiter in eo, quod nefarios quosdam patriae civiumque praedones de regno, ubi quieti et pacifici esse noluerunt, quasi pestem bonorum expulit et exulari coegit, ipsis, licet nescientibus, profecto consuluit. Quo enim diuturnior nequam, eo graviorem et prolixiorem sibi comparabat poenam. Quando autem boni quiescerent, si malorum furori nemo resisteret? Nimirum pepercit illis Deus, quibus hoc magna sua patientia et bonitate permisit, ut de pace et statu patriae suae absentes audirent, quod praesentes numquam videre vellent; felices, si bona sua saltem in peregrinatione cognoverint, et patriam cupierint de qua expelli non possent, ubi

1) Rom 12, 17. 2) quae ad S. Mariae monasterium pertinebat. 3) *scil.* tantum scrupulum reliquit. 4) Iac. 3, 16.

beati omnes pacifici, quoniam filii Dei sunt vocati. Talis itaque per Dei omnipotentis gratiam vir iste fuit, ut nec odio nec invidia ad persequendum eos qui tales erant ullo modo excitaretur, nec a miserendo aut parcendo miseris duritia aut crudelitate aliqua restringeretur, set ut pastor sollicitus et vere dux populi Dei salutem omnium et utilitatem in omni quaesivit negotio; et quos ipse in via Dei duxit et docuit, ne a perversis seducerentur et in errorem mitterentur, strennue decertavit. Tantum autem aberat a saevitia, ut pro his etiam, quibus amarum aliquid pro qualitate factorum necessario inferebat, ipse frequenter amare fleret; ita gaudere cum gaudentibus, cum flentibus flere consuevit. Nam et qui hoc dixit, quendam sathanae in interitum carnis tradere iussit, ut spiritus in die Domini salvus esse possit.

35. Igitur cum iam prope esset summa dies 955.
et ineluctabile tempus, quo Deus omnipotens, propitius terrae, populi sui ultus sanguinem, servorum suorum vindictam retribueret in hostes eorum, aggravata est ultra modum et omnino intollerabiliter superbia ferocissimae gentis Ungrorum, seducta, credo, superioris anni successu. Siquidem, ut veracissime dictum est[1]: *Ante ruinam exaltatur cor*, ibi ceciderunt omnes qui operabantur iniquitatem. Praevenit hanc pressuram imminentem aecclesiae pax in placito regali, quod in 954.
Arnestat[2] habitum fuit, ex integro condita, et ex Dec.
magna iam parte per imperatoris nostri fratrumque eius sapientiam confirmata. Et revera tribubus et linguis innotuit, quia Deus[3] dissensionis non est, set pacis; tantam huius initio operatus est salutem populo suo. Imperatoris quidem spiritus agitabatur in ipso, quia non erat ei tempus exercitum

1) Prov. 16, 18. 2) Arnstadt in Thuringia; cf. Ann. Augg. a. 954. 3) 1. Cor. 14. 33.

955. congregandi; set fiduciam habuit per Christum ad Deum, qui potens est salvare in paucis sicut in multis[1]. Aderat ibi[2] Cuono, non iam dux set miles, toto, ut putabatur, animo conversus ad pacem, quam paulo ante atrociter impugnabat; cilitio membra domans, Deum gemitibus, ut fertur, exorans, ut si sic eius sancta voluntas existeret, permissa regi nostro et exercitui eius victoria, eum ab impiis, quibus se prius male coniunxerat, permitteret trucidari, ut possit in perpetuum ab eorum consortio liberari. Imperator indici sanxit ieiunium ipsa, quae tunc erat, in vigilia sancti Lau-
Aug. 9. rentii martyris, per cuius interventum sibi populoque suo ipsum Deum poposcit esse refugium. Propositum suscepti operis negat, expedire bellum, primo sancta efestivitatis diluculo susceptum[3], vix-
10. dum vespertino crepusculo, Deo misericorditer dispensante et pro suis pugnante, satis feliciter peractum, miserendum post victoriam Cuononis interitum, gloriosissimum imperatoris triumphum, regem ipsum barbarorum, duces et principes captivos, trophaea per totam regni ipsius latitudinem usque ad eiusdem gentis fines frequentissima; quae omnia proprii industriam operis ad gloriam et laudem Dei omnipotentis expectant.

37. Nos ut, a quo paululum deflexímus, ad propositum redeamus, quid interea pius archiepiscopus Bruno, totius semper perosus malitiae et indefatigatus iusticiae executor, fecerit, disseramus. Cum videret se ad praestitutum diem seniori et fratri suo magno imperatori cum auxiliaribus copiis non posse occurrere, simulque esset sollicitus, ne forte barbari bellum vitantes in Galliam, suo iuri commissam provinciam, declinarent, — arbitratus sic se regno consulere votisque imperatoris sic amplius deservire — Liudolfum prolem regiam,

1) Reg. 14, 6. 2) cf. Widuk. III, 44. 3) ibid. 46–48.

nepotem suum, convenit, aegrum eius animum 955.
blandiciis melle dulcioribus delinivit, statum pristinum, si quae sua erant accuratius vellet attendere, repromisit. A quo postquam medicinalia sermonum et exortationum suarum antidota non ut prius obliquis ambagibus declinari, set solito avidius praegustari et ad interiora pectoris recipi sensit, eum mox episcopii sui locum venerabilem, Bonnam videlicet, iucunde satis invitavit, iucundius suscepit, omni voluptate utriusque digna et commoda cunctisque qui aderant gratissima, non immemor regiae dignitatis, affecit. Qui dum adhuc simul essent, de his quae in expeditione, bellica immo divina virtute, facta sunt, nuntios acceperunt. Institit nepotem patruus amplius consolari. Factum est in brevi instinctu huius consiliarii, ut filio suo, qui perierat et inventus est, imperator totam Italiam delegaret, et quod maius fuit, paternam firmissime pietatem impenderet. Ubi dum maxime placuit populo, viamque affectavit Olimpo, repente flos ille integerrimus et robur regni tutissimum e medio excessit[1]. Pater autem eius 957.
imperator ac semper magnificus triumphator, post luctum consolatione recepta, cum fratre suo veterem necessitudinem nova consuetudine iunxit; Coloniam 956.
venit[2]; ibi se non tam fraternis deliciis, quam mu- April.
tuis cum illo aspectibus, affatibus, et cunctis omnino iucundissimis usibus oblectavit. Nec defuit ibidem severa in improbos et importunos cives regni censura iudicii, blanda item in bonos et mites piae dominationis liberalitas. De statu regni rebusque eius tutandis et dilatandis sedulo et strennue in commune consultum, ut de sanciendis quibuslibet, aliis resecandis, cautissime ageretur, summo consilio provisum est.

37. Quaesivit interea summa diligentia pius

1) cf. Widuk. III, 57. 2) cf. Cont. Regin. a. 956.

pastor Bruno, veritatis assertor, euangelii propagator, navos et industrios viros, qui rem publicam suo quisque loco fide et viribus tuerentur. His ut neque consilium neque copiae deessent, sedulo curavit. Quotquot etiam de principibus et regionariis prioribus, caeterisque quorum dispositio regni intererat, saluberrimis suis admonitionibus ad communis bonorum omnium utilitatis foedus fide plena consenserant, hos ipse inter summos et familiares habebat, eisdem imperatorem, germanum suum, adprime conciliabat; pensans non temere a quodam sapiente dictum: *Bonus, ubi neglegas, segnior, at malus fit improbior.* Archiepiscopum Treveris Heinricum, magni meriti et summae probitatis virum, qui Rutberto magnifico presuli, Coloniae in gravi pestilentia, cum et imperator ibidem esset, defuncto, successit, Wilhelmum quoque, praecluis et gratissimae excellentiae archimandritam, nepotem suum, Fritherici Mogontiani antistitis successorem, ambos egregios, ambos in Domini lege perfecte instructos, imperatori alterum consanguinitate, alterum probitate, utrumque familiaritate coniunctissimos, ipse quoque inprimis summa veneratione colebat. Hos igitur tales tam illustres, tam certe sapientes religiosos et in omnibus bonis artibus eruditos viros ad consilium, ne forte ipse per se, ut sunt humana, a tramite veritatis uspiam exorbitaret, frequenter adhibuit; hos cum ipso simul non solum in lectione consilio et disputatione, set etiam in acie vidimus, providentes bona non tantum coram Deo, set etiam coram hominibus. Erat namque in occidentalibus Lotharici regni finibus velut indomita barbaries, ea quae videbatur aecclesiae proles, felicitati invidens alienae, nec minus saluti suae, despiciens paternae blandimenta exortationis, terrorem vix sentiens potestatis. Qui si iuri suo permitterentur, suis perversi, sibimet

ipsis pessimi viderentur. Ille vero ante omnia provido usus est moderamine discretionis, ut pro qualitate locorum et temporum in praelatione pastorum ad sapientissimi imperatoris nostri imperium dominici gregis paci et tranquillitati consuleret, illos nimirum caeteris praeferens, quibus nequaquam esset incognitum, quid pastoris esset officium, quid mercennarii vitium, quid in ministerio suscepto, quid in angaria aut agendum esset aut sperandum; alios, ut quasi cortinae iacinctinae interiora domus Domini ornarent; alios, ut quasi sagacilicina deforis violentiam tempestatum arcerent.

38. Libet meminisse quoddam huius pii patris pium et laudabile factum, quod in ipsis sacerdotii sui primordiis, ut pro luctu spirituque moeroris in oppressorum cordibus excitaret spem salutis, effecisse cognoscitur, quamvis hoc ipsum, ob inopiam recte dividentium, linguae calumpnianti fuit obnoxium. Quid enim non pervertit invidentia, qua nulla maior esse videtur amentia? Siquidem Ratherus, Veronae — quae civitas est Italiae — ordinatus praesul, cum ex quadam levi suspitione, ut mos est gentis illius, ab honore propriae sedis esset expulsus, Leodicensis cathedrae vacanti, magna 953.
eius industria, secundum statuta canonum incardinatus est. Quod quidem propter abundantem doctrinam et eloquentiam copiosam, qua inter sapientissimos florere visus est, non eidem solum aecclesiae cui praefuit, set et multis aliis circumquaque valde proficuum fore putatum est. Simul quia in illis partibus per zelum et contentionem, unde fieri solet inconstantia et omne opus pravum, quidam etiam sacerdotes Domini, plerumque, quod dictu nefas est, terrenae plus iusto confisi potentiae, populum inperitum scandalizabant: saepe dictus saepeque dicendus domnus Bruno, cui iam totius regni dispensandi cura imminebat, ratus id

quod verum fuit, hunc eiectum antehac et neglectum hoc tanto beneficio ad illud fidei et veritatis foedus adduci, ut a nemine posset seduci, ita demum os loquentium inimica obstruere posse credidit, si nulla occasio scandali posset in eorum episcopo repperiri. Set ad sui pernitiem pars sinistra praevaluit; quicquid pro salute eorum gestum est, hoc sibi pestiferum aestimabant. Quid multa? Erratum est, saevitum est, nec cessatum est, donec expulsione eius crudelitati suae et nequitiae satisfacerent. Ablata est omnis spes restitutionis eius; conspiratio enim gravissima facta est; quae nisi et hic penitus amoveretur, et in eundem locum Baldricus, qui erat de magnatorum terrae illius prosapia oriundus, subrogaretur, sedari non posse visa est. Ad hanc sentinam tempestates undique innumerae confluxerunt; navis aecclesiae laborante remige fluctuavit; gubernator ipsę procellosae tempestatis impetum ferre non potuit. Cessit igitur; cessit, ne vinceretur a malo, set vinceret in bono malum; cessit adversantium vo-
955. luntati, ut suo eos gladio iugularet sibi. Obstricti sunt sacramentorum fide spontanei, ut si accipere mererentur episcopum quem petebant, invicta exinde firmitate auctoritatem aecclesiae et ius imperatorium tuerentur. At ne quid in eiusmodi negotio imperfectum restaret, quod curiosis alienarum rerum investigationibus scrupulum commoveret, cum imperatore germano suo id effecit, ut Rathero episcopo, bis iam destituto, antiqua sedes Vero-
961. nensis aecclesiae redderetur.

39. Multa sunt alia et prope infinita, quae in brevi non in Lothariorum tantummodo populo, quem ipse ex integro susceperat gubernandum, quem etiam, sicut inpraesentiarum cernitur, ex inculto et fero paccatum reddidit et mansuetum, set etiam per totum regnum gloriosissimi impe-

ratoris sui in Dei rebus et salute tocius populi strennuissime operatus est. Erat enim eidem omnio communis cura cum seniore et germano suo, quorum uterque de altero merito gloriabatur in Domino. Praeterea Lotharium, sororis suae filium, 956–962.
de antiqua regum prosapia ortum, cum a sobrinis suis[1] vehementer esset oppressus, mirifice eruit et exaltavit; nec cessavit, donec in locum patris sui regem constituit, ac maiores ipso potentioresque Hugonis filios omnesque illius regni principes sub iugum eius stravit; ita prospiciens universis, ut sub unius moderamine imperii omnes pariter et ab hostibus tuti, et inter se invicem possent esse pacati.

40. Imminet regno illi, quod reticendum non est, saeva clades, Nordmannorum gens, quibus in piratico latrocinio non sunt alii exercitatiores. His ex magna iam parte praeda erat populus dissensione et civili pernitie assuetus. Quod illis superfuerat, inter se domestica seditione consumpserant. Egit autem provida dispensatio rectoris nostri, qui, quoniam hominem se esse intellexit, humani nihil alienum a se putavit[2], egit inquam, ut ad se quasi ad tutissimum portum confugerent omnes, qui quietem et pacem amarent. Ipsorum etiam barbarorum immanitatem et intolerandam dudum ferociam mitigavit. Siquidem eo tempore et rex eorum Haroldus[3] cum magna suae multitudine gentis regi regum Christo colla summittens, vanitatem respuit idolorum.

41. Erat imperatori filius adhuc tenellus, de- 961.
licatissimae indolis et integerrimae voluptatis, obses pacis et gloria plebis. Hunc archiepiscopis patruo fratrique[4] commendatum, ad custodiam regni Cisalpini reliquerat imperator, profecturus

1) filiis Hugonis Magni. 2) Terent. Hea. 1, 1, 25. 3) cognomine Blataand. 4) scil. etus (Ottonis II.) Brunoni et Wilhelmo.

961. Romam et res tocius Italiae ordinaturus. Caesar
ipse futurus, electum summo consensu ab omni
populo regem esse constituit, unxeruntque Ottonem
aequivocum patris Bruno archiepiscopus, Wilhel-
Mai mus et Heinricus caeterique sacerdotes Domini re-
26. gem in Aquisgrani palatio, et exultavit maxima
gratulatione populus dicens: *Vivat rex in aeter-
num!* Divisi sunt deinde ab alterutrum germani,
par semper invictum; et imperatore Alpes Pen-
ninas transeunte, remansit citra spectatus atque
incredibili pietate utrobique desideratus pius pastor
et archiepiscopus Bruno. Non longe post domino
et fratri suo, quia ipsum per se ire non licuit,
auxiliares copias non levem armaturam[1] de Lo-
thariorum populo misit. His praefuit Godefridus
dux, quem ipse nutrivit, vir sapiens et religio-
sus, amantissimus pacis, observantissimus aequi-
tatis, imperatori per id tempus ad votum ser-
viens, omnibus placens. Hic eodem tempore[2]
febre correptus, in magnam spem futurae quietis
964. exspiravit. De cuius innocentia quodammodo
securus, quasi testis et conscius vitae eius, pius
pater Bruno, cum de pecunia dispensanda ageretur
pro remedio animae illius, non valde eam talibus
indigere asseruit. Imperatoris praeterea reditum
965. frater eius nocte dieque sollicitus expectavit; rede-
unti in omni gloria laetus occurrit. Eius enim
eximia virtus, dignitas, et in eo negotio quod
gessit fides et continentia; simulque cum ipso spem
otii, et tranquillitate animorum iudicia, leges, cum
concordia populi regis et principum auctoritatem
reductam aestimavit. Cuius consiliis omnibus, cum
ipse nihil aliud dies ac noctes nisi de salute po-
puli cogitaret, interfuit, et inter primos excelluit.
Hic eidem gravissimus auctor ad constituendam,

1) gravis armaturae equites, quibus hodieque Lotharingia antiqua excellit. 2) obiit a. 964. Cont. Reg.

fidelissimus socius ad comparandam, fortissimus adiutor ad rem publicam perficiendam fuit. 965.

42. Igitur cum in hoc sanctissimo studio imperator tricesimum regni sui, germanus eius duodecimum pontificatus sui ageret annum, nondum nisi vix praelapsus aetatis quadragesimum, sanctam pentecosten[1] simul Coloniae celebrantes, qua maior mortalibus gloria concessa non est, sese invicem inter sancta sollempnium dierum officia una cum diva matre, sorore regina[2], nepotibus filiisque regibus, totaque illa Deo dilecta familia et cunctis regni senatoribus affuerunt. Constat enim nullum aliquando locum tanta celebritate, tanto splendore omnis generis hominum, aetatum, ordinum floruisse. Hanc itaque gloriosissimi caesaris augusti et germani eius, summi et incomparabilis viri Brunonis archiepiscopi, fidam Deoque placitam in omni voluntate et opere coniunctionem, hanc conspirationem in omni utilitate et honestate administranda et bene gerenda, hanc iucundissimam vitae officiorumque omnium societatem, mors saeva, mors horrenda, mors inquam sola diremit. Et revera, quamvis nihil atrocius videretur, nihil tamen esse potuit, quod eam innocentius diremisset. Mai 14.

43. Ergo cum summus antistes Bruno senioris et fratris sui orientem versus euntis contubernia, ruens prius in oscula et flens largiter, reliquisset, paccataque omnia et quieta intra metas regni sibi creditas, agens Deo gratias, aspexisset: iterum iterumque suos omnes, clerum, populum, quae agenda fuissent, ammonuit; et mox in occidente Compendium[3] adiit, ut ibidem nepotes suos ab invicem dissidentes ad concordiam revocaret, in fide Iun.

1) aut Ottonem circa diem 23. Maii Colonia Ingelheimum reversum, post paucos dies Coloniam iterum adiisse, aut, quod aegre credas, Ruotgerum errasse statuendum erit. Certe imperator die 23. Maii Ingelheimi, d. 25. Triburiae, d. 2 et 8. Iunii Coloniae diplomata edidit. 2) Gerberga cum filiis aderat. 3) Compiegne.

965. et gratia stabiliret, aecclesiae religionem, regi honorem, et quae sua essent dictante aequitatis ratione, annuente Domino, singulis confirmaret. Eo intentus negotio infirmari coepit; et sic Remensium civitate gravi corporis molestia detentus, quinto demum die postquam invasit, aegritudo eum praevenit. Quibus diebus in itinere non minus quam in hospitio, lectione assidua, nullo pene alio cibo refocilatus est. Interrogatus autem familiariter ab episcopo Wicfrido[1], ut ipse testis est, cuius morbi gravedine urgueretur, non morbum set dissolutionem sui corporis esse, respondit. Episcopus itaque supradictae metropolis dignissime eum recepit, humanissime tractavit; et in festivi-
Oct. tate quidem, quae tunc inerat, sancti Regimii, le-
1. vius aliquantulum habuit, ita ut clientulis eius et sociis spes esset recuperandae salutis eius. Ipse autem, vocatis episcopis qui simul cum eo venerant, Theoderico[2] et Wicfrido, postulavit, ut testamenti sui faciendi copiam ei facerent et adiutorium exiberent. Quod cum perdolenter et lacrimabiliter valde excusarent, valitudinem optatam in brevi pollicentes futuram, ille animi industria, qua semper viguit, econtra renisus: *Dum tempus est*, inquit, *hoc fiat; multa nobis alia post haec restant agenda.* Ingravata est deinde infirmitas et invaluit; iamque anhelitus intercluso faucium meatu vitalium lassitudinem praemonstravit. Tunc vocato notario, coram memoratis testibus testamentum suum ipse dictavit; res omnes quas habuit, a sese, dum adhuc in bona spe viveret, abalienavit, dispersit, dedit pauperibus; quodque ordinandis exterioribus aecclesiarum Dei aedificiis congessit, in brevi secundum collatam sibi sapientiam, facta et corroborata cautione sua congrue et professione sua digne, divisit. Hoc qui legere ipse quaerit,

1) Virdunensi. 2) Mettensi.

inferius scriptum in promptu habebit. Ingenium, quod mundo corde et iugi exercitatione politum dono Dei reddidit et inlustre, illum, ut liquido apparet in eius verbis, non defecerat in extremis. 965. Oct.

44. Post haec pauper Christi, collecta animi virtute, iterum semotim episcopos advocavit. Quibus assidentibus et interioribus factis, haec verba gemitu exuberante et fletu inundante profudit: *Tria mihi videntur genera esse confessionis, quibus se cor hominis domino Deo suo, renum testi et scrutatori cordium, patefacit, non ut ipsi, qui nihil non novit, lucidius innotescat, set ut ille, qui se parum novit, veracius semet ipsum agnoscat, et aut Deum in benefactis laudet, aut se in malefactis accuset. Hoc cum semper fieri debeat — sic enim vigilare praecipimur*[1]*, ne fur veniat quando nobis incautis damnum illaturus irrepat — tum pulsante domino domus per infirmitatis molestiam, necesse est, ut mens se quibus possit viribus erigat, qua valeat intentione iudici suo appropinquanti assurgat, sopitis terrenis desideriis spe ad superna flagret, bona perennia, etsi non meruit, minime tamen desperet, sibi defidat, in Domino confidat. Ecce fratres dilecti, sicut cernitis, pulsatur ianua pectoris mei; vocor ad reddendam rationem operis mei. Si quid potestis, rogo, ferte praesidium, orationis vestrae porrigite manum. Incertus inter spem metumque feror; ut in neutram partem pronior inflectar, id vero enitendum est. Set quae sunt vires meae? Misericordiae remedium praestolor; in manu Creatoris mei sum; de me, quod ipsi placet, ut fiat expecto. Bonum est confiteri Domino. Confessio et magnificentia opus eius. Non enim aliquid boni, nisi ipso operante, fieri potest. Est autem quaedam confessio, non peccata deplorans, misericordiam tamen implorans; de qua per psalmistam ex persona Domini dicitur*[2]*: „Sacrificium laudis hono-*

1) Matth. 24, 42. 43. 2) Ps. 49, 23.

965. *rificabit me, et illic iter quo ostendam illi salutare meum". Hoc salutare, id est dominum Iesum, ore confiteor, et corde credo, quod Deus illum suscitavit a mortuis. Hic omnes thesauros sapientiae et scientiae absconditos agnosco. Hunc dominum Iesum nemo potest dicere, nisi in Spiritu sancto; ante illum est omne desiderium meum, et gemitus meus ab eo non est absconditus. Dixi, confitebor adversum me iniusticias meas Domino, quod est secundum genus confessionis lamentabile in peccatis. Tercium, quod commendat beatus Iacobus apostolus*[1]*: „Confitemini, inquiens, alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem, ut salvemini", hoc vobiscum, domini et fratres mei, agere volo, hoc anxie quaero. Spero autem, quod advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Deinde postquam his se coram Domino totum effudit, corporis et sanguinis dominici sacramentum, virtutis eiusdem sacramenti non inscius, expetivit. Quod cum fuisset allatum, vir ille Domini, quid animo senserit, toto corpore prostratus ostendit. Refectus autem hac vitali alimonia, spe validior lectulo restitutus est, dies postquam non minus quam quinque in eodem corporis languore et spiritus fervore permansit.

45. Sollempni vero die beatorum martyrum Gereonis et sociorum eius iam vergente, subito
Oct. 10. mentis excessu raptus, episcopis, ducibus, comitibus, et cunctis qui aderant, luctum movit ingentem, quia dissolutionem optatissimi corporis instare putabant praesentem. Ille, ut solebat, paululum convalescens tumultum manu sedabat, fletus et rugitus astantium mitigabat, maiores et hoc affatu ultimo digniores ex nomine vocabat: *Nolite,* inquiens, *nolite, fratres, hac mea sorte tristari. Divinae animadversionis iudicio cunctis mortalibus imposita est ista conditio; non licet nolle, quod*

1) Iac. 5, 16.

Omnipotens sanxit inevitabile. Tristibus istis in 965.
brevi laeta succedunt. Illuc non assumpta vita, set Oct.
mutata in melius, pergo, ubi viros longe plures et 10.
clariores, quam hic umquam viderim, cito videbo. Nec plura his locutus, lectulo fessa mox membra reposuit. Consuetum paulo post, luce adhuc integra, vespertinae laudis officium, nocte iam profunda completorium ipse cum fratribus consummavit; domino Deo suo sanctorumque eius precibus sese quasi mox iturum attentius commendavit; iter suum magno illo viatico, sancto videlicet et unico redemptionis nostrae pignere, munivit; episcopos seipsumque et eos qui praesto erant benedictione consignavit. Ita tremendam dissolu-
tionis suae horam animo intento ad Creatoris sui Oct.
imperium expectavit. Et in media nocte trans- 11.
acta, conversus nisu quo poterat ad episcopum Theodericum nepotem suum: *Domine*, inquit, *ora!* et mox inter psallentes Domino et orantes nimiumque flentes spiritum exalavit. Quod in illo non potuit mori, redditum est Creatori; corpus autem eius exanime, sicut ipse vivus praeceperat, eodem die, id est 5. Idus Octobris, indefessi eius comites levatum in feretro transferentes, octava postea die ad augustam sedis ipsius metropolim Coloniam pervenerunt. Quorum adhuc nonnulli iureiurando et mirum in modum affirmando testantur, in longo illo itinere nullam pene lassitudinem aut laboris molestiam se sub tanto onere pertulisse. Unde autem ibant, quocumque ibant, quascumque et gentes, quascumque terras attingerant, omnes mirabiliter huius, ut eorum verbis utar, digni Deo viri merita in rem publicam, in imperatorem, in reges, in principes, in omnem populum, eximia, qua quisque facultate poterat, aestimabant.

46. Iam vero cum eiusmodi exequiae Colo- Oct.
niam adventarent, et hoc per omnem regni Lotha- 18.
rici populum fama nimis odiosa dispergeret, ita

965. Oct. 18. dissoluti sunt omnes, praesertim sanctissimae sedis illius et aecclesiae alumni, quasi discessus tanti pastoris et obitus eiusdem esset aecclesiae funus. Nam secundum amplitudinem prioris consolationis tunc invaluit vis et magnitudo doloris. Flebant igitur omnes, plerique donec exsiccarentur in eis lacrimae. Multi congelatis membris attoniti, in tanta orbitatis huius miseria semet ipsos vivere obliti sunt. Ante omnes luctu se lacrimisque, magis autem interno dolore cordis affecit, qui hunc patrem patriae prae caeteris amavit, Folcmarus, memorabilis probitatis et industriae diaconus ac prudens fidelisque huius sanctae aecclesiae protus et iconomus[1], quo nomine eum ipse pater, utputa vicarium suum et sibi in omni negotio coniunctissimum, honorare consuevit; in quo solo tunc omnium desolatorum ora oculi et animi versabantur, quorum certe omnium voluntate atque desiderio iam electus, licet nondum designatus, fuerat praesul. Huic pius pater absenti, quod eum nosset, ex nomine res suas omnes egenis et aecclesiis episcopii sui distribuendas, praescius credo futurae successionis, summo studio delegavit.

47. Est prope muros civitatis aecclesia, structura quidem et opere humilis, set apostolorum nomine, in quorum veneratione consecrata perhibetur, insignis; in ea depositum pastoris sui corpus exanime sacerdotii velabant insignibus; quo paucis, nisi episcopis et quibusdam secundi ordinis sacerdotibus, patebat accessus. Inde mox elevatum, clerus et populus cantum planctumque permixtum ingeminantes, in aecclesiam beatissimi Petri apostolorum principis, ubi sedes erat venerabilis, detulerunt. Noctem illam celeberrime in vigiliis et psalmodiis, vix refocillatis corporibus, insomnem duxerunt. Mane autem facto, convenit
Oct. 19. universa civitas, et eorum, qui de diversis pro-

1) *i. e.* πρῶτος et οἰκονόμος

viciis et regnis subita fama exterriti advenerunt, 969.
innumerabilis multitudo. Affuit Treverensis archi- Oct.
episcopus et Leodicensis antistes[1]. Processerunt 19.
in medium episcopi Theodericus et Wicfridus[2], testes ultimae sanctionis eius et legationis, quam filiis suis ibidem Deo militantibus misit. Lectum est testamentum eius in presbiterio venerabili ante altare sanctissimi Petri; recensita sunt et ea, quae pio quidem et sollicito in Dei rebus animo rogavit et iussit, set scribenda non censuit, videlicet ut anno illo toto per singulos dies numquam minus quam libra denariorum integra in usus pauperum erogari deberet.

48. Deinde secundum postulationem et desiderium cordis eius, quo flagrabat in extremis suis, suasum est clero sanctissimo, ut volenti animo corpus eius transferri permitterent ad monasterium monachorum, quod in honore sanctorum martyrum Pantaleonis, Cosmae et Damiani atque Quirini extra urbis muros non solum tunc construxit, set adhuc usque consilio et providentia sua construit et ordinare non cessat, gubernante Deo insignia bonae voluntatis eius per sanctorum merita, quorum illuc et reliquias advexit et patrocinia sibi religiosa et sedula supplicatione providit. Assenserunt promptissima voluntate omnes ad omnia quae imperavit; solum illud difficillime persuasum est, ut de summo sacratissimae sedis eius loco corpus abduceretur exanime. Lugebant quasi iterum destituti, non audentes post longam deliberationem vel in hoc resistere eius religiosissimae voluntati. Deductus est pastor ab ovibus, dici non potest, quibus lamentis et questibus. Sepultus est in aecclesia beatorum martyrum 14. Kalendas Novembris, ubi usque hodie perspicue monstratur, quantus fuerit in oculis bonorum omnium. Quem postea amiserunt, qualis fuerit, et boni et mali luci-

1) *Eueraclus qui et Euercar* glossa codicis sec XI. 2) *Virdunensis episcopus* glossa sec. XI.

dius agnoverunt. Frequentant locum sepulturae eius; certatim memorant, quid fecerit, quid docuerit, qualis vixerit, qualis obierit. Modo pro illo orant, modo, ut ipse pro se orare dignetur, rogant. Signa non quaerunt, vitam adtendunt, doctrinam recolunt; futurum in eo aut sibi aut posteris suis magnum aliquid pollicentur. Denique omnes eius monimentis, sicut olim per vivum, ita nunc per mortuum ad Dei laudem et gloriam excitantur.

49. *Testamentum domni et in Christo venerandi Brunonis archiepiscopi, feliciter. Bruno servus Christi, filiis suis Coloniae Deo militantibus. Quae in animum induxi de rebus quae divina mihi commisit munificentia dispensandis, vestro roborari iudicio, inniti testimonio, si ipsum me praesentem haec Deus vobiscum communicare non siverit, dignissimum statui scripto ad vos perlato. Eapropter ex sententia fratrum nostrorum Theoderici, Wicfridi, qui et ipsi alumni vestri sunt, cuncta consciscite, recte Deo volente cuncta transagite, et quicquid thesauri nostris opibus illati aecclesiae — quicquid enim est, clavibus huius Evizonis viri illustris, kimiliarchi*[1] *sancti Petri, custoditur, praeter si quid a ministris nondum relatum sit — ne quid ab aecclesia divisum esse videretur, sub testimonio Christi et aecclesiae, ante altare sancti Petri, palam domno Popone proto et iconomo aecclesiae nostrae congesta diligentique ratione inspecta, vasa aurea et preciosiora quaeque in ministerio sanctae Dei genitricis Mariae et beati Petri apostoli in ipsa aecclesia in perpetuo usu perpetuo consecrentur. Cuppam auream, sigillum et scutellam Graecam, quae penes nos sunt, beato Pantaleoni; candelabra praeterea quae in ministerio nostro sunt cottidiana, equitem argenteum a Magonciaco archiepiscopo datum, pallia decem optima, vasa decem argentea ex melioribus, libras centum ad claustrum perficiendum, trecentas*

1) *i. e.* thesaurarii.

ad aecclesiam ampliandam, cortinam latiorem, mensalia tria, tapecia tria, scannalia[1] *totidem, mappas triginta, insuper equarum quicquid nobis fuerit, ipsis quae aecclesiae repertae sunt exceptis, villas quas aecclesiae nostrae adquisivi, Langalon*[2] *iuxta Renum, Werebetti, Heingelon, Lidron, Wishem*[3]*, quam Mosa alluit; domum quoque sobrini nostri Mettensis episcopi, et villam Havingan, insuper quicquid de rebus aecclesiae nostrae tenet, trado. Detur etiam usui monachorum tercia pars huius anni fructuum, ad usus nostros elaboratorum. Ierichomium*[4] *loco competenti ad nutum abbatis non longe a coenobio constituatur; cui quicquid praedii nobis Tuitii*[5] *est, Leresfelt praeter in Saxonia usque situm*[6]*, et quicquid Gevehardus quondam Bonnensis praepositus iuxta Mosellam scitur habuisse, confero. Et ut hoc bona venia nostri senioris et successoris fieri queat, pro utriusque nostrum remedio, Ruothinge*[7]*, quod aecclesiae rebus opera nostra augmentatum est, ut libet, utatur. Instar oratorii, quod beato Privato construimus iuxta altare sancti Martini in occidente aecclesiae, beato Gregorio magno martyri, qui recens adductus est, fiat, ubi sacratissimum corpus eius recondatur. Huic fundando centum librae legentur. Cuppas aureas fratribus nostris ad Sanctum Petrum, libras viginti, cortinam, mensalia duo, scannalia totidem. Ad sancti Gereonis altare urcei magni, pallia duo, tapete ex maioribus; fratribus naves et librae duodecim, mensale et scannalia duo. Ad altare sancti Severini consummandum quatuor librae auri; fratribus librae octo, vasa duo, mensale, scannalia duo. Sancto Cuniberto*[8] *scutulae duae. Sanctis Ewaldis duobus pallia tria; fratribus vasa duo, librae octo, mensale, scamnalia duo, tapete unum. Sancto Andreae librae*

1) i. q. scamnalia. 2) Langel infra Bonnam. 3) Wessem supra Ruremondam. 3) i. e. γηροκομεῖον. 5) Deuz. 6) *an* in Saxonia adquisitum? 7) Roediegen. 8) Quae sequuntur ecclesiae sunt Colonienses.

triginta, pallia quatuor, totidem vasa, candelabra duo; fratribus librae sex. Beato Elifio martyri, sancto Martino confessori conferatur tantundem; praedium praeterea Solagon per precariam nostrae aecclesiae adquisitum. Ad sanctae Mariae altare vasa duo ex melioribus; monasterio et claustro perficiendo librae centum, cortina, scamnalia duo, mappae totidem. Ad altare sanctae Ceciliae auri librae tres, cortina, candelabra duo, vasa duo, tapete unum, scamnalia duo; in consummando monasterio librae quinquaginta. Collegio illius monasterii librae decem, mensale. Ad Sanctas Virginis vasa duo, candelabra duo, pallia duo, cortina, tapete unum, scamnalia duo. Sanctis monialibus librae decem, mensale. Altari sanctorum martyrum Cassii et Florentii auri librae duo, baccina quae penes nos sunt, cuppae duae, pallia totidem; fratribus librae decem. Sancto Victori et collegio tantundem. Monasterio et claustro Sosacio[1] fundando librae centum; altari sex vasa, pallia totidem, tapete unum ex maioribus, scamnalia duo, cappa et casula ex nostris, praedium praeterea quod Wodilo de precario nostro dedit, illud etiam quod domnus Popo Richildinchuso[2] et Arvite[3] nobis satis naviter adquisivit.*

Fundite corda preces, lacrimosas mittite voces;
  Ecce pater patriae conditus in silice,
Regia progenies, terras memoranda per omnes,
  Bruno pacificus, vir bonus atque pius.
Archos antistes, cui data Colonia sedes,
  Visus erat cunctis karus ubique bonis.
Offendit tenebras lux vivacissima tetras;
  Invida lingua tacet, laus modo vera placet.
Non fuit hic mundus tam raro munere dignus,
  Raptus ab hoc naevo, iam fruitur Domino.
Idus Octobris quinto praesul duodennis
  Vitae concessit, spes comes alma fuit.

*) germ. *becken.* 1) Soest. 2) Recklinghausen. 3) Erwitte.